

Varpas išeina kas mėnuo.
Parsisųdinamoji metų
prekė:
Rusijoje (kuvertuose) 5 rub.
Prūsiose (Vokietijoje)
ir Austrijoje 4 mk.
Amerikoj ir kitur . . 5 mk.

VARPAS

Atskiro numerio prekė
20 kapeikų.

Apgarsinimai priimami
Varpe po 10 kap.
už eilutę arba jos vietą.

politikos, literatūros ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Metams baigiantės.

1905 metuose mes nepaliausime leidę į svieta savo laikraščiu. Nors uždraudimas lietuviškos spaudos yra prašalintas, bet liko neprašalintas sauvalingas, nuo žmonių nepri- gulys, valdininkų viešpatavimas ir visa eilė var- žančių Lietuvos gyvenimą įstatymų, kurių tikslu yra sumaskolinti mūsų kraštą ir atimti mums iš po kojų žemę. Kolaik Maskolijoj šalies val- dymas nepereis iš rankų valdininkų į rankas seimo, arba žmonių pasiuntinių susirinkimo, kol nebus Maskolijoj konstitucijos, tolaik nebus prašalinta cenzūra, nebus leista atvirai rašyti apie visus savo krašto reikalus, apie valdžios politiką, apie piktus valdžios tarnų darbus, žodžiu, nebus nė laisvės žodžio, nė laisvės tikėjimo, nė laisvės susirinkimo ir draugysčių. Nors Maskolijoj dabar cenzūra tapo atlaidesnė, bet ta valdžios malonė ne- gali užslėpti nuo mūsų akių tikrojo dalykų stovio: valdžia, įsipainiojus į nelaimingą su Japonija karę, nustojo žmonių išsitikėjimo ir meilės ir, negalėdama apseiti be jų pa- galbos šioje valandoje, masina prie savęs visūmenę laisvės trupiniais

Kad žmonių ir spaudos laisvė yra caro valdžiai nemaloni, tai parodo 13 (26) d. gruodžio išleistas „ukazas“ senatui apie sa- ugojimą vienvaldytės pamatu, t. y. ne- apribuoto valdininkų viešpatavimo.

Mes tikime, kad Maskolija yra įstojus į kelią kovos už konstitucinį būdą valdymo, bet nesitikime, kad ta kova greit galėtų būt užbaigta.

Būdami persitikrinę, kad lietuviškoji spauda Maskolijoj negalės pakaktinai aprūpinti tau- tiškai-politiškų mūsų Tėvynės reikalų, mes kviečiame visus savo draugus į talką prie mūsų darbo — išleidimo mūsų laikraščiu, 16 metų kovojusių už mūsų tautos laimę, tiesas ir laisvę ir toje kovoje jau užsigru- dinusių.

31. XII. 04. „Varpo“ ir „Ūkininko“ Redakcija.

Ar tautystės pamatu gali būti vieni tik materiališkai reikalavimai?

Penktame numeryje „Varpo“ 1904 m. straipsnyje „Ko mes norime ir ant ko mes remiamės“, o Redakcijos pavadyto „Prie programo klausimo“, autorius (B.) įžangoje prižada kalbėti apie permainas, kokios šian- dien reikalingos Lietuvos gyvenimui, bet apie tas permainas jis tame straipsnyje visai ne- kalba, tik apsvarsto ekonomišką ir politišką Lietuvos stovį, kalba teip-pat apie Lietuvos atgijimą, apie to atgijimo priežastis, ir apie tautišką judėjimą. Apie lietuvišką judėjimą štai kokia autoriaus nuomonė: tautiškas ju- dėjimas lietuvių pakilo dėlei ekonomiškų ir politiškų priežasčių, produkcija Lietuvos silp- nai plėtojas, Lietuva nebeišlaiko konkuren- cijos ant pramoniškos dirvos su kitomis tau- tomis ir dėlto stengias įgyti sau geresnes poli- tiškas tiesas, kurios užtikrintų produkcijai liuo- sai plėtoties. „Prisiveidžėdami gyvenimui — samprotauja autorius — arba, geriaus sakant, išdirbimo būdai pas mūsų smulkiuosius, arba šiek-tiek stipresnius išdirbėjus, mes mažai tematome susipratimo, kas trukdo, savo keliu gyvesnį tų ūkių augimą. Tik kai-kurios iš jų gindamosi uo prapulties, pradeda atjausti stoką tų tiesų, kurios gal ir galėtų suturėti jas nuo prapulties. Kilstantieji naudingesni produkcijos būdai neapkenčia jokių pačių savo pletojimuis, jie trokšta pilnos liuosybės, šių reikalavimų vaisiumi anamet buvo pran- cūzų revoliucija, tų pačių troškimų vaisiumi šioj gadynėje yra tautystė, kuri Lietuvos gy- venime įgavo lietuviškos vardą.“ Truputį žemiau autorius sako: „Tautystės pamatu yra ne kas kitas, kaip stengimas prie nau- dingesnių produkcijos sąlygų; arba troškimas prašalinti varžomasias tiesas kapitalizmo pleto- jimuis — žodžiu produkcijos reikalavimai arba pasiturinčiųjų luomų reikalavimai.“ Taigi sulyg autoriaus nuomonės lietuviškos pamatu tėra tiktai materiališkai reikalavimai. Visas tas triušas, visi tie pasišventimai, visa ta energija, kuri tapo suvartota atgaivinimui lietuvių — vis tai buvo daroma tik dėlei stengimos padauginti produkciją, kad ga-

lima būtų geriau konkuruoti su kitomis tautomis.

Negana, man rodos, nurodymo tų priežasčių tautiško atgijimo, negana to pamato kilimui tautystės. Be abejo teisinga ta autorius nuomonė, juog pagerinimui ekonomiškio buvio reikalinga yra augštesnė kultūra, politiškas susipratimas, politiška kova, — bet klausimas, ar tai galima pervien laikyt su lietuviyste; ar-gi pagerinimui materiališko lietuvių būvio būtinai reikalingas buvo tautiškas susipratimas? Jeigu Lietuva — sakysime — būtų sulenkėjusi, būtų jug teip pat, gal da geriau, galėjęs platintis apšvietimas. O sulenkinti Lietuvą buvo labai lengva (? *Red.*) jei būtų tikrai to norėta (argi nenorėta? *Red.*)

Nuo pat susivienijimo Lietuvos su Lenkija, lenkų įtekmė ant lietuvių buvo labai didelė. Lenkams labai rūpėjo sulenkinti lietuvius. Netrūko tam tikslui darbščių vyrų, varė tą darbą bajorai, miestelėnai, o ypač kunigai. Iki XIX amžiui bažnyčiose, žemesnėse ir aukštesnėse mokyklose, šalies institucijose — visur viešpatavo lenkiška kalba. Lietuviška kalba buvo niekinama. Nežiūrint ant tokių sąlygų Lietuvoje užsilaike kalba, užsilaike papročiai tradicijos, padavimai; tauta neišnyko, nors ir buvo užmigus; bet atėjo laikas, kada ji pradėjo busti, pabudus rūpinties savo materiališkais ir dvasiškais reikalais, o drauge kelti iš numirusių savo sulenkėjusius brolius. Kas-gi sulenkėjo? Sulenkėjo palyginamai mažiausia valstiečių dalis, sulenkėjo miestelėnai, sulenkėjo beveik visi bajorai; nesulenkėjusių bajorų liko tik Žemaitijoje. Pažiūrėsime kokios buvo priežastis sulenkėjimo bajorų.

Nuo Gedimino laikų iki XVI amžiui, tarp aukštųjų lietuviškos tautos luomų, po įtekmė aukštesnės gudiškos kultūros, buvo prasiplatinus gudiška kalba, po susivienijimo su Lenkija, stengimas įgyti vienokias su lenkais politiškas tiesas, tankūs susižinojimai, bendri reikalai — padarė tai, kad lenkiška kalba užėmė vietą gudiškos. Žemesnėji bajorija XIV ir XV amžiuose kalbėjo da lietuviškai. Tuose laikuose Lietuvoje viešpatavo feodališkos tiesos, žemesnieji bajorai prigulėję nuo aukštesniųjų; lenkų buvo jau kitokia tvarka — politiškos tiesos visų bajorų buvo lygios. Matydami tą Lietuvos bajorai, stengės išsigauti iš po magnatų valdžios, įgyti lygias tiesas su jais, teip ir su Lenkijos bajorais. Ilgainiui jų reikalavimai tapo išpildyti. Jau 1387 metuose Jogėla davė jiems kai-kurias tiesas, o 1413 metuose ant seimo Horodliuje gavo lenkiškus herbus, ir tada jiems buvo prižadėtas sulyginimas

tiesų su Lenkijos bajorais, prižadėti buvo bendri seimai ir t. t. Pamaži tie prižadėjimai buvo išpildyti, ir gale XVI amžiaus tiesos visų Lietuvos bajorų buvo lygios su tiesomis Lenkijos bajorų. Bet įgijimui tų tiesų Lietuvos bajorai paaukavo savo kalbą ir papročius. Iš to mes matome, kad nemaža tautos dalis sulenkėjo, norėdama pagerinti savo būvį.

Dabar visai kitoki apsiereiškimai, tauta stengias įgyti tiesas, kurios užtikrintų laisvę tėvų kalbai. Daug priežasčių yra tokios atmainos: kitoki dabar laikai, kitokios politiškos ir ekonomiškios sąlygos, kitokios sociališkos idejos. Tikslas šio straipsnio ne išaiškinti visas tas priežastis, bet tikrai parodyti, kad tautystės pamatas yra ne tik vieni materiališki reikalavimai.

Visi žmonės nor laimės, nėviens nenor būti nelaimingu. Bet ar-gi tą laimę kiekvienas randa tik materiališkuose daktuose. Jei tat būtų teisybė, tai kiekvienas rūpintų tik savimi, būtų gal apsiereiškimai susišelpimo, pagalbos, bet be abejo nebūtų triūso naudai ateisiančios kartos. Sakysime — ateis tokie laikai, kada visi bus laimingi, bus materiališcai aprūpinti, bus pakakinti; bet ant ko gi remsis toks jų ideališkas būvis? Ant triūso, darbštumo, skausmų, aukų pratevių. Ar gi tie visi dabartiniai veikėjai ant mokliškos, sociališkos, tautiškos dirvos, dirba, kankinas dėl tos ateisiančios aristokracijos, o sau nereikalauja nieko? Teip negal būti. Jeigu kas dirba naudai žmonijos, tai tame darbe jis randa ir sau naudą, tankiau nemateriališka, bet dvasiška, randa pasikakinimą ir tokiu būdu tur nors dalelę laimės šiame gyvenime. Tokios laimės jieško maža dalis žmonijos, daugumas jieško jos įvairuose materiališkuose dalykuose.

Gryždami prie lietuviško judėjimo, matome, kad lietuviai nor įgyti apšvietimą, kultūrą ir tai darydami, žinoma, pagerina ir savo būvį. Bet jeigu norėtų pagerinti tik materiališka būvį, jug būtų galėję priimti kultūrą gudišką, lenkišką arba vokišką, kurios kur kas aukštesnės yra už mūsų ir tokiu būdu greičiau būtų galėję pagerinti gyvenimo sąlygas. Taigi kad ne teip yra dėlto, kad lietuviams kur-kas smagiau ir mieliau suverti savo kultūrą, platinti apšvietimą tautiškoje dvasioje, lavinti savo prigimtąją kalbą, tas viskas jiems užtikrjis ir lengvesnį materiališka būvį, o tame darbštume ras tikslą gyvenimui, turės persitikrinimą, kad jo darbas nežus, atneš naudą visuomenei dabar ar ateityje.

Kokios gi priežastis, kad darbas ant tautiškos dirvos malonus? Tai — tradicijos,

fiziška ir dvasiška sąjunga, poezija ir tėvynės gamta. Tas viskas daro didelę įtaką ant jausmų žmogaus, o jausmai žadina žmogų prie darbo naudai tėvynės. Tą tvirtinimą atliudiję faktai iš Lietuvos atgijimo. Mūsų pionieriai naudai savo brolių aukavo materiališkas spēkas, aukavo savo sveikata, o kiti ir gyvastį: ugnis, kuri suteikė jiems tiek energijos, buvo karšta tėvynės meilė. Pradžioje tautiškojo judėjimo tokie apsiereiškimai buvo gal tankesni ir aiškesni; bet yra da ir dabar ir bus visada. Teip yra tarp kitų tautų, teip ir pas mus. Mūsų tauta ne paskutinę vietą užima visuomenėje, turime gražią praeitį, turime nemažai garsių vyrų, kurie dirbo mums ir kitiems, turime gražią kalbą, bet gyvename mėš labai sunkiose ekonomiškos ir politiškos sąlygose, ir dėl to mėš privalome da labiau rūpintis savo tėvyne, neš tįjai ko daugiausia pagalbos. Koks darbas atneš daugiaus naudos? Jeigu mėš norime pažinti pasekmes kokio nors veikėjo darbo, mėš privalome žiūrėti ne ant to, prie kokio visuomenės sluogsnio jis priguli, arba kokiai partijai jis priklauso, tik ant to, ar jo darbas atsako šios dienos Lietuvos gyvenimo reikalavimams. O norint pažinti tuos reikalavimus, reikia gerai pažinti sąlygas lietuviškos tautos gyvenimo. Negalima, man rodos, iš viršaus nupręsti, kad tik tokios, ar kitokios pakraipos darbas teatneš naudą, nežiūrint, ar yra Lietuvoje tinkama dirva tam veikimui. Sėklos gali būti kaip-kada ir geros, bet jeigu jas pasėsime ne ant tinkamos dirvos, neišaugs jos, ir neduos geidžiamųjų vaisių. Tautietis, kuris gerai apsvarstė savo taktiką, pažino ko truksta dabartiniam Lietuvos gyvenimui, išsirinko tam tikslui idealą ir eina prie jo, be abejojimo gal tikėtis, kad jo darbas nepražus ir po kiek laiko atneš įieškamąją naudą visuomenei.

27 Rugsėjo 1904 m.

Kukutis.

Yvairūs balsai.

Kas lietuviams prikašiojama. Lenkų nacionališkas stiprumas ir lietuvių nacionališkas silpnumas. Ką kalba kiti apie mus. Ar brutališka spēka absoliutizmo, ar konstitucijinė „letena“?

.... „Nacionalistas“, „patriotas“ — dabar tapo piktžodžiavimo vardais (? Red.), lygiais su vardu išgama, atskalūnas. Tokia taktika galėtų pritikti lenkams, kurie *visas* savo pajėgas atkreipia ir sunaudoja visūmenei išliuosuoti: jų aštrus šovinistiškas patrijotizmas siekia tokį kulminacijos laipsnį, kad amžių laiko reikėtų, kad išdiltų juose patrijotizmo, nacijonalizmo jausmai. Todėl jiems nēr ko bijoties, nes revoliucija per ilgai tęstis negalinti. Jie

įgijo sau tvirtą padėjimą kitų tautų eilėje, jie suspėjo išsidirbt sau vardą. Bet mėš ką padarėme? Ar atgaivinome tautą, suteikėme jai tikrąjį susipratimą?! Ką padarėme, kad įgytume sau vardą tarp kitų tautų ir tuomi užsitarnautume tiesą įstot į darbininkų eilę kaipo atstovai *atskiros* tautos?! Lenkai nacijonalizme savo periode išsidirbo žmones, kurių gyvenimą ir darbus pažįsta, gali sakyti, kiekvienas kūdikis ir gėrisi jais. O mėš ir mūsų vaikai dągi to mažo savo didvyrių skaitliaus nepažįstame ir pažint nenorime. Lenkai savo laike dirbo ir dabar jų daugumas dirba ant tautiškos dirvos ir kiekvienoje jų frakcijoje lenkiškumas užima pirmą vietą. Mėš gi dalinamės, įsikeičiame į smulkiają monetą, lošiame rolę tai šiochio tai tokio partizano, neve vadinamės lietuviais, o tautos kultūrai, jos susipratimui beveik nieko nedarome; dągi tautiškos kalbos gerai išmukti nesirūpiname. Doriškai priversti kai kurie rašome, bet skaityt neskaitome, rasi tik savo straipsnius. Tautai, it elgėtai, metame menkus darbelius nuo atliekamo laiko. Tokiose sąlygose kas gal mus kaip lietuvius pažint, gerbt, kas gal pripažint, kad ir mėš, lietuviai, kovojame didžioje pasaulės karėje už žmogaus tiesas?! Kiekvieno lietuviu-darbininko darbas toje karėje bus paskaitytas prie lenkų, maskolių arba vokiečių partijų užpelny, lygiai kaip atsitiko su kova ties Grünvaldu, kame lietuviai laimėjo, o lenkams garbė teko. Mėš dar nesuspėjome užtektinai susiorganizuoti kaipo tauta, atsižymėt ant tautiškos dirvos, įgyt atskiros nacijos vardą; todėl svetimtaučiai visiškai mus ignoruoja, ir jei atsiliepia apie mus, tai tik su pasityčiojimu. Antai viens advokatas Karaliaučiaus byloj stebisi, kad esti žmonės, ką pridūoda kiek svarbos lietuvininko žodžiams¹⁾. Pagirtas lenkų Sienkivič kaipo lietuviu pavidalą stato savo Longiną Podbipietą — ypata itin geros širdies, dievobaimingą, bet sykiu kvailą ir nesumanią. Patįs lietuviai, anot filiozofijos daktaro Gaigalaičio kalbos, 23 kovo š. m. Prūsų seime laikytos, mano, kad „Lietuvos gyventojai pamažu nyksta“, kad lietuvių tautai ir jos kalbai „prilikimo nulemta“ esą prapult....

Jei žmonijos liuosybė užtikmt lietuvius tokiame, kaipo dabar, padėjime, tai reikia drauge su Gaigalaičiu abejot, ar lietuvių tauta ir kalba, kaipo tokia išliktų, nes kultūriškesnės tautos — iš vienos pusės lenkai, iš kitos maskoliai — pasistengs lietuvius užmigdyt, kaip darydavo lenkai laike savo republikoniško viešpatavimo, kaip su pasisekimu daro konstitucijoniškos šalies vokiečiai dabar.

¹⁾ v. „Vorwärts“ 1904 m.

Aš noriu čia pasakyti, kad dabartiniame padėjime lietuviams kur-kas lengviau kovot su brutališka spēka absoliutizmo, negu su aštriais nagais, paslėptais minkštose, kultūruotose letenose liuosų nacijų.

Šeip ar teip — liuosybės metas artinas, nežiūrint ant to daug ar maža lietuviai prisidės prie kovos su prievarta. Man rodos, kad mēs, belaukdami tų naujų permainų, neturėtume vaidytis tarp savęs, bet turėtume įtempt visą savo atydą, visą savo spēką, kad sutiktume liuosybės aušrą, apsikaišę garbės vainiku. Netsitraukdami šalin nuo internacijonališko krutėjimo, visgi pirmų pirmiausia liuosvių pareiga — kelt tautišką kultūrą ir ją varyt teip, kad liuosvio vardas stotų ant lygios papėdės su vardais kitų tautų.

Valkata.

Zemstų atstovų balsas.

„Privatiškoji taryba zemstų veikėjų¹⁾ suėgose 6, 7 ir 8 d. lapkričio (s. st.), apsvarsčiusi klausimą apie visuotinas sąlygas, reikalingas reguliariškam bėgimui ir tarpimui mūsų publiško ir valstijinio gyvenimo, priėjo prie tokių nusprendimų:

1. Nenormališkumas esančio mūsų gyvenime būdo viešpatystės valdymo, ypatingai stipriai apsiroiskiantis nuo pradžios 9-to dešimtmečio, atsirado dėlei visiško atsitolinimo (razobščennost') vyriausybės nuo visūmenės ir dėlei stokos būtinai reikalingo tarp jų dviejų išsitikėjimo.

2. Prilygimas vyriausybės prie visūmenės buvo paremtas ant baimės kilimo savarankiško visūmenės veikimo ir ant nuolatinio rūpesčio atitolinti visūmenę nuo dalyvavimo dalykuose vidurinio viešpatystės valdymo. Teip manydama vyriausybė rūpinosi įgyvendinti administracijinę centralizaciją visose šakose vietinio užžiūrėjimo ir apėmimo globos ant visų pusių viešojo gyvenimo. Bendras veikimas su visūmene buvo laikomas vyriausybės vieninteliai kaipo pritaikymas veikimo viešųjų įstaigų prie vyriausybės siekimų.

3. Biurokratijos sistema, atskirdama aukščiausiąją vyriausybę nuo visūmenės, prirengia dirvą apsiroiskimams administracijos saualės apskritai ir ypatiškojo užsivertimo. Tokia sistema atima visūmenei visuomet reikalingą gvaranciją, kad teisingi reikalavimai visų ir kiekvieno bus apginti, ir tokiu būdu naikina išsitikėjimą į vyriausybę.

4. Reguliariška tekmė ir plėtojimos valstijinio ir viešojo gyvenimo yra galima, tiktai atsiradus gyvam ir sandariam susibendra-

vimui ir harmonijai viešpatystės vyriausybės su visūmene.

5. Prašalinimui priežasčių administracijos saualės reikalingas yra konsekventiškas įgyvendinimas ir sustiprinimas principo nepalytėtinumo ypatos ir privatiškosios pastogės. Be prisakymo nepriklausomos teismų valdybos nieks neturi būti persekiojamas ir skriaudžiamas savo tiesose. Beto tam tikslui yra reikalinga, kad valdininkai už peržengimą įstatymų atsakytų prieš civiliškąjį arba baudžiamąjį teismą; tai gvarantuotų įsikūnijimą administracijoj tiesos principo.

6. Kad pilninteliai galėtų išsiplėtoti dvasiškos tautos pajėgos, kad visūmenės reikalai galėtų būti išaiškinti iš visų pusių ir kad balsas visūmenės galėtų apsiroiskti laisvai, reikalinga, kad būtų gvarantuota laisvė sąžinės ir tikėjimo, laisvė žodžio ir spaudos teipgi laisvė susirinkimų ir draugysčių.

7. Tiesos ypatiškos (civiliškos ir politiškos) visų valstiečių rusiškosios viešpatystės turi būti lygios.

8. Savarankiškas veikimas visūmenės yra vyriausia sąlyga taisyklingo ir pasekmingo plėtojimos politiškojo ir ekonomiškojo šalies gyvenimo. Kadangi didesnėji dalis Rusijos gyventojų prigulį yra valstiečių luomos, tai pirmiausia reikia užtikrinti tai luomai sąlygas, kurios padėtų jai plėtoti savo savarankišką veikimą ir energiją, o tai yra galima tik radikališkai permainingus nužemintą ir neturintį lygių tiesų valstiečių luomą. Tam tikslui reikalinga: a) sulyginti ypatiškas valstiečių tiesas su tiesomis kitų luomų; b) išliuosuoti iš po administracijos globos sodiečius, visuose apsiroiskimuose jų ypatiško ir viešojo gyvenimo, ir c) apsaugoti juos, įvedus taisyklingą teismų formą.

9. Žemiečių ir miestiečių įstaigoms, kuriose koncentruojasi vietinis viešasis gyvenimas, turi būt užtikrintos tokios sąlygos, prie kurių galėtų būt pasekmingai pildomos pareigos, priderančios taisyklingai ir plačiai pamatuotoms įstaigoms vietinės saualdystės; tam tikslui reikalinga: a) kad žemiečių atstovija (reprezentacija) būtų organizuota ne ant stovinio pamato ir kad žemiečių ir miestiečių saualdystėj dalyvautų, kiek tai galima, visos pajėgos vietinių gyventojų; b) kad žemiečių įstaigos būtų suartintos su gyventojais, įkūrus smulkias žemiečių įstaigėles ant tokių pamatų, kurie gvarantuotų joms tikrąjį savarankišką veikimą; c) kad ribos veikimo žemiečių ir miestiečių įstaigų būtų išskėstos ant visos samplatos (obszar) vietinių reikalų; d) kad minėtoms įstaigoms

¹⁾ Susivažiavusiųjų Peterburge zemstų atstovų buvę 102. S. Ž.

būtų užtikrintas reikalingas savarankiškumas ir tvirtumas, prie kurių tik galimas yra taisyklingas plėtojimos jų veikimo ir įvykinimas reikalingos bendradarbystės valdybinių ir viešųjų įstaigų. Lokališkoji sauvaldystė turi būt išplėsta ant visų rusiškosios viešpatystės dalių.

10. Bet įvykdinimui ir apsaugojimui visuomet gyvo ir sandaraus kontakto ir harmonijos tarp viešpatystės vyriausybės ir visūmenės ant pamato minėtų principų ir užtikrinimui nuoseklaus plėtojimos viešpatystės ir viešojo gyvenimo būtinai reikalingas yra reguliariškas dalyvavimas tautos reprezentacijos, kaip speciališkos renkamos įstaigos (realizacijai valdžios įstatymams leisti, viešpatystės biudžetui sumesti ir administracijos veikimui kontroliuoti).¹⁾

11. Matydama svarbumą ir painumą vidurinio ir užribinio padėjimo, kurį dabar Maskolija turi pergyventi, privatiškoji taryba išreiškia lūkestį, kad viršiausioji valdžia pakvies liuosai išrinktus tautos atstovus ir drauge su jais išves mūsų tėvynę ant naujo kelio viešpatystės plėtojamos dvasioj sutvirtinimo principų tiesos ir bendradarbystės valdžios ir tautos.²⁾

8 ir 9 d. lapkričio (s. s.) žemiečių susivažiavimas nurodė ant reikalingumo pašalinimo administracinio būdo persekiojimo politiškujų prasikaltėlių, paremto ant prisakymo, išleisto 14 d. rugpiučio (s. s.) 1881 m.

„Padavadjimai 14 d. rugpiučio 1881 m. apie būdą ginimo viešpatystės tvarkos ir ramumo yra viena iš svarbiausių sąlygų, gimdančių administracijos sauvalę ir visūmenės nepasikakinimą ir per tai trukdančių susiartinimą ir išsitikėjimą tarp vyriausybės ir visūmenės; todėl susivažiavimas išranda už geistingą daiktą greitai pašalinti minėtus padavadjimus.“

„Paremta ant minėto padavadjimo administracinės repressijos sistema, vartota paskutiniame laike su ypatinga spēka, buvo priežasčia daugybės administracinės sauvalės aukų, kurioms tapo paskirtos yvairios bausmės ir susiaurinimas tiesų. Todėl susivažiavimas laiko už savo pareigą apreišksti, kad yra reikalinga, kad apkaltintieji visai būtų paliuosuoti nuo visų apkaltinimų, paskirtų jiems administraciniu būdu. Beto susivažiavimas išreiškia savo lūkestį, kad Aukščiausioji Valdžia per malonės aktą, išreikštą ypatoms, nubaustoms

¹⁾ Mazesnėji žemiečių dalis nepritarė žodžiams, į kabės įstatytiems.

²⁾ Versta iš lenkiško. S. Z.

dėlei politiškujų priežasčių, padės įgyvendinti šalyj ramumą.⁴¹⁾

Vertė S. Z.

Maskolija prieš Europos teisumą.

(Pabaiga.)

Perkratęs visus surištus su procesu atsitikimus, Karaliaučiaus teismabūtis visoje eilėje kalbų ištare savo paskutinį žodį apie apkaltintuosius, apie tikslą revoliucijinio Maskolijos judėjimo, apie kelius tam tikslui įkūnyti, apie įtekę revoliucijinio Maskolijos judėjimo ant Vokietijos ir t.t.

III.

Reforma ar Revoliucija?

Prokuroras drs Schütze šiteipo karakterizuoja Maskolijos revoliucionierius:

Tikslas jų nuversti „absoliutizmo jungą“, įvesti konstituciją, dagi demokratiškąją respubliką. Kadangi Maskolijoje nėra nė laisvės spaudos, nė laisvės susirinkimų, nė dagi laisvės prašyt (Petitionsfreiheit), todėl tų nėra galimas nuvertimas absoliutizmo legališku būdu. Šitas tikslas gali būt įkūnytas tik per spaudą. Raštus reikėjo spauzdinti užsieniuos ir gabenti juos kontrabandos keliu. Raštai, ne išskyrus nė socialdemokratiškųjų, yra tiesiog begėdiški (schandbar).

Veik tokiu jau būdu karakterizuoja revoliucijinį Maskolijos judėjimą prokuroro pagelbininkas drs Caspar.

„Dvasia raštų — kalbėjo jis — veik visur ta pati, vienur šiek-tiek švelnesnė, kitur grubesnė. Ją galima išreikšti žodžiu: šalin carą!

„Apskritai visas skirtumas tarpe socialdemokratijos ir socialistų-revoliucionierių yra tame, kad paskutinieji pripažįsta terrorą, kaip oficiališkąją kovos įrankį. Bet aiškaus skirtumo tarp tų partijų nėra: niekur nerandi aiškaus ir kategoriško papeikimo politiškujų užmušimų, niekur jis nepavadintas netikusiu ir nedoru įrankiu. Teisingai užtėmyja Nadieszdzin, kad „didesnėji socialdemokratų dalis pripažįsta terrorą, tiktai varžo juos partijos disciplina.“ Todėl bereikalingas yra dalykas tyrinėti, prie kokios partijos surastieji raštai priguli, pakanka to, kad tie raštai yra Maskolijos socialdemokratų“.

„Ponas prof. Reussner supažindino mus su tiesomis ir įstatymais rusų viešpatystės. Jis mums nieko naujo nepasakė. Kaip galima norėti įvesti Maskolijoje respublikinį būdą valdymo, jeigu tų nėra tiesos prašyti (Petitionsrecht). Tę galima yra tiktai kova. Ak nieks, rodos, negali tikėtis, kad caras, būdamas sugraudintas socialdemokratiškojo mokslo, ūmai imtų nužengtų nuo savo sosto ir pereitų į eilę paprastųjų žmonių. Masko-

¹⁾ Versta iš rusiško. S. Z.

lijoj begu tik gali kilti klausimas, kas yra stipresnis“

Apginėjas Haase stebisi, kad prokurorai visiškai ignoruoja tiesas istoriškojo plėtojimos ir tiesas tautų kelti revoliuciją tam tikrame laike.

„Ponas prokuroras — kalbėjo Haase — nė kiek nepasipiktinęs iš politiškojo dalykų stovio Maskolijoje, iš sauvalės ir atšiaurumo, kurio aukomis būna tūkstančiai prakilnių vyrų ir moterų. Savo mastu matuodami, mes negalime suprasti tų aštrių žodžių, kurie užeinami maskoliškuose raštuose. Bet galima juos suprast, jei išklausti balso prakilnių Maskolijos vyrų. Atsiminkit atsiliepiamą grafo L. Tolstojaus jo knygoj „Ne užmušk“ ir jo straipsniuose apgarsintuose dienraštyj „Times“, kame jis vadina carą žudytoju ir šventvagiū. Bet podraug L. Tolstoj nupeikė prievartą, dagi kaip apsiginimo įrankį. Pasirodžius Tolstojaus raštams „Times'e“, Maskolijos vyriausybė buvo sumanius patraukti Tolstojų prie atsakymo, bet susilaikė, bijodama sukelti prieš save visą apšviestąjį pasaulį.

„Ponas prokuroras mums visiškai nenurodė kelio, kaip Maskolijos gyvenimą pagerint. Bene tai galimas daiktas, kad toks stovis Maskolijoje tvirtų amžinai, kad spėkinga tauta, kuri yra pagimdžius tokius vyrus, kaip antai Tolstoj, Dostojevski, Turgenjev, Čechov ir Gorki, da ilgai kentėtų nuo tokių sąlygų?

„Ponas prokuroras sako: nors socialdemokratų partija ir yra priešinga terrorui, tai visgi ji negali būt priešinga revoliucijai, nes šiaip Maskolija niekuomet negalės įvesti konstitucijos. Bene tai ne numetimas nuo sosto dabartnio ir visų busimųjų carų? Ar gali būti užėmęs sostą toks caras, kuris iš savo liuosos valios duotų tautai konstituciją? Jei tokio caro nebus, tai žinoma, keliu istoriškojo plėtojimos, turės preiti prie revoliucijos. Bet jei reikalavimas konstitucijos būtų griovimu šalies davado (Hochverrat), tai ir mūsų protėvius, kovojusius 1848 m. už laisvę spaudos ir kt., reikėtų pavadinti šalies davado griovikais. Revoliucija yra visuomet priešinga šalies įstatymams, bet ne visuomet neteisinga. Revoliucija turi būt šventa pareiga, jeigu ji eina prieš sauvalę ir prispaudimą. Jūs žinot skaitlingas nuomones Mohl, Treitschke, Grentz ir kt. apie tiesą žmonių kelti revoliuciją. Bet socialdemokratai tikisi ir nuolat tvirtina, kad permaina politiškojo Maskolijos surėdymo gali įvykti ir be revoliucijos.“

Apginėjas Heinemann teipgi mano, kad ir taikiu keliu galinčios įsikūnyti svarbios reformos, ir nurodo ant istorijos faktų.

„Bene Stein - Harderberg'inė reforma — sako jis — tapo įvesta per prievartą? Bene, viešpataujant Aleksandrui II (pirm kurio Maskolija buvo aziatiškai-despotiška viešpatystė) per prievartą tapo išnaikinta baudžiava, įvesti prisaikintųjų teismai ir tūla autonomija reikaluose valdymo, ar ne teisingiaus būtų pasakius, kad tai įvykę yra dėlei nelaimingosios Sevastopoliaus karės? Bene Prancūzija tapo respublika per revoliuciją, o ne per pralaimėjimą ties Sedanu? Bene amžius tvėrusio pasenusio Austrijos surėdymo neprasalino mūšiai ties Solferino ir Königgrätz ir tas faktas, kad bankininkai nebenorėjo skolinti pinigų absoliutiškai viešpatystei? Ir ypatingai paskutinytis faktas gali būt pritaikytas prie Maskolijos padėjimo. Vienos prof. viešpatystės tiesų Anton Venger savo rašte „Neue Staatslehre“ aiškiai mokina, kad absoliutiškosios viešpatystės prie šių dienų militarizmo plėtojimos tampa prašalinamos ne per revoliucijas, bet per nelaimingus karus; ir socialdemokratija nori, tam tikrai valandai Maskolijoje išmušus, atlikti kas jai prider. Iki to laiko jos luominė sąmonė turi sustiprėti, ji turi įgyti tam tikras spēkas, o tam tikram laikui atėjus nereikalingi bus prievartos įrankiai.“

Apginėjas Liebknecht teipgi nesutinka su prokuratūra, kad galima būtų pavadinti tėvynės išdavėjais (Hochverräter) tuos, kurie nori permainyti šių dienų politiškas sąlygas Maskolijoje.

„Pons prof. Jagemann — sako Liebknecht — išranda reikalingu daiktu permainyt politišką surėdymą ir Vokietijoje, o jį už tai nieks nevadina išdavėju. Absolutizmui tiktų, jei jis galėtų pašalint kiekvieną progresą, jei jis galėtų su kiekvienu elgtis kaip su nelaisviu, bausti kiekvieną laisvą mintį. Bet istoriškas progresas eina savo keliu.

Maskolijos istorija yra krauju rašyta, krauju sodiečių, darbininkų, atskalūnų, žydų, sukilusių kareivių, kurie pirmiausia pareikalavo konstitucijos (sukilimas dekabristų 1825 m. *Red.*) Ir tas kraujas tapo Maskolijos valdovų pralietas. Reikalavimas permainyti Maskolijos surėdymą prasidėjo ne nuo Peterburgo studentų 1899 m., jis yra daug senesnis. Ir jeigu dabar viso apšviesto pasaulio akys yra atkreiptos link šito proceso, tai atsitiko tik dėlto, kad čia pirmą syk bandoma apkaltinti vokiškąją socialdemokratiją, ir apskritai kiekvieną laisvamanišką linkmę, už tai, kad ji prajuosia kancionms ir kovai Maskolijos liaudies. Pons prokuroras sako, kad nesą nieko begėdiškesnio už gulinčius prieš mus raštus. Aš žinau da begėdiškesnį dalyką: tai yra rusų gyvenimo sąlygos, apie kurias kalba tie raštai. Kiekvienas žmogus su širdžia turi pripažinti, kad tokioj šalyj, kaip Maskolija — kuri sulaužius yra Finijai konstituciją, neteisingai užgrėbus Monžuriją — laisvamaniškas judėjimas yra reikalingas ir išteisinamas ir kad politiškas surėdymas tokiu būdu turi būt prašalintas. Aš ma-

lonėčiau, kad kiekviens jūsų kuomet nors turėtų progą būti ant kokios nors rusų šventės ir girdėtų dainuojant dainą apie kazokų kančių, „nahaiką“. Toj dainoj tarp kitko pasakytą: „kančiau, kančiau, ar tu atsimeni, ką padaręs esi 8 vasario?“ Ta dainelė sustatyta atminimui nuplakimo studentų Peterburge ir parodo tik vieną iš nesuskaitomų atšaurių darbų maskolij valdžios, ir jei mes peržvelgtume bausius paveikslus Maskolijos gyvenimo, stoką teisybės teismuose, žmonių plakimus ir užmušimus, tai mes pamatytume, kad Maskolijos istorijos užvardijimui tiktų du žodžiai: Sibiras ir Schlüsselburg. Be jų šių dienų Maskolijos surėdymas negalėtų išlikti, būtų negalimas. Ziedas rusiškosios jaunuomenės krinta parbloktas po carizmo kojų. Kas neatsimena sujudiniančius paveikslus, aprašytus Dastojevskio jo „Užrašuose iš namų mirties“? Petras Didysis sako: „aš turiu reikalą ne su žmonėmis, tik su laukiniais gyvuliais, kuriuos aš noriu padaryt žmonėmis.“ Šiandien gi valdžia turi reikalus su žmonėmis, kuriuos nori padaryt gyvuliais. Tūls, ką nor būt žmogum, būna gabenamas į Sibirą arba Schlüsselburgą, ir tik tas, ką nor būt gyvuliu, gali prigulėt prie žmonių, valdžiai pataikaujančių. Tie jaunikaiciai, kurie yra pasikėšę ant kieno nors gyvasties, yra tai padarę, jautrios širdies stumiami, nesa visi tie pasikėšymai tai atsitikimai dramatiški, vaisiai didelės širdgėlos, vaisiai desperacijos. Tie žmonės tiki, kad jie turi save aukauti žmonijos interesams. Nors mes tuos pasikėlimus ir pavadintume netikusiu ir neišmintingu darbu, tai kas gi iš mūsų idrųs būti aštriu jų apkaltintuju ir nepajus savo širdį sajausmo, ypatingai, jei atsižvelgs į darbų motyvus. Tai yra karžygiai, ir mes turime ant jų žiūrėti kaipo ant karžygių. Ir rusiškoji literatūra neignoruoja jų karžygiškų darbų. Šitai liudija Turgenjevo paveikslėlis „Poezija prozoj“, pašvestas Perovskaitėi, prigulėjusiai prie užmušimo Aleksandro II. Perovskaitė, jauna, graži mergelė, stovi prieš uždangalą ir nori jį prasiskleisti. Balsas jai sako: „Ar tu ketini apleisti savo draugus?“ — „Teip“ — „Ar ketini ir tėvynę apleisti?“ — „Teip“ — „Ar ketini ir tėvą ir motyną ir brolius ir seseris apleisti?“ — „Teip“ — „Ar nori ir savo gyvastį apleisti?“ — „Teip“. Po to mergelė prasiškeldžia uždangalą ir eina į vidų, ir balsas iš dangaus šaukia: „Karžyge, karžyge!“

Dabar girdėt tik dejavimas iš Schlüsselburgo ir Petro ir Povylo kalėjimų. Bet laisvą žodį negali įkaustyti į geležinius pančius, o da mažiaus ekonomiskąjį plėtojimos. Nors carizmas ir būtų stiprus, bet kapitalistiškojo plėtojimos jis negali sulaukyti, priešingai, jis yra susivienijęs su kapitalizmu priešais darbininkus.

Mes tikime, — pasakė užbaigdamas — kad absoliutizmas pats grius savo laiku. Tiktai iš palengvo gali atsirasti Maskolijoj sąlygos tokiai pervartai. Ir toks socialdemokratas, kuris reikalautų revoliucijos neatėjus tam tikram laikui, būtų paiks svajotojas.“

Prokuroro pag. drs Caspar, atsakydamas apginėjui Hasse, paaiškino savo pažiūras ant istoriškojo progreso. Iš filozofiško atžvilgio žodžiai „kas yra, yra išmintinga“ likę neužginčyti nuo pat Spinozos laikų iki dabar; bet iš atžvilgio politiško kiekviens teip toli esąs nužengęs ant materijališkos dirvos, kad jis žinąs, kad visa, kas žmogiška, ne amžina, — atsiranda, persimaino ir nyksta, miršta. Klau-

simas tik tame, ant kiek atskira ypata turinti tiesą kištis (einzugreifen) į evoliucijos bėgį.

IV.

Vokietija ir Maskolija.

Karaliaučiaus procesas, iškirstas-9 Prūsų socialdemokratams, turi politišką pagrindą. Svarbiausias apkaltinimas, kurį užmeta prokuratūra Prūsijos valdiniams, tai yra prisidėjimas jų prie platinimo Maskolijoj uždraustu raštu, užgaunančių caro ypata (Majestatsbeleidigung) ir reikalaujančių išnaikinimo esančios Maskolijoj tvarkos, absoliutizmo, ir įvedimo konstitucijos (Hochverrat). Kadangi tas apkaltinimas aiškiai buvo surištas su Maskolijos interesais, todėl pačioj pradžioj prokuratūra per Prūsijos valdžią kreipėsi prie Maskolijos pasiuntinio Osten-Sacken ir Berlyną ir užklausė jo, ar Maskolijos valdžia esanti tame dalyke interesuota ir ar yra Maskolijoj užtikrintas tam tikras atsilyginimas prieš Vokietiją. Pasiuntinys Osten-Sacken nuo vardo savo valdžios užtikrino, kad toks savitarpinis pagalbos ryšys esąs ir tokiu būdu pastūmėjo procesą ant apkaltintųjų galvos. Bet iš žodžių prof. Reussnerio pasirodė, kad tarpe Maskolijos ir Vokietijos visai nėra savitarpinės pagalbos ryšio, kad užmegsti tokiam ryšiui reikalingas formalškas sutarimas, kad Maskolijoj to reikalaujās § 260 bausmių įstatymų knygos. Ta žinia prokuratūrai buvo visai netikėta ir didei nemaloni, nesa visas, gali sakyti, procesas buvo parentas ant žodžių Maskolijos pasiuntinio Osten-Sacken. Nejtikėdama prof. Reussnerio žodžiams prokuratūra per savo valdžią kreipėsi į Peterburgą į ministeriją justicijos, prašydama išaiškinti tą klausimą. Iš tų atėjo teipgi liudna žinia, žodžiai prof. Reussnerio tapo patvirtinti, tik pridurta, kad naujas Maskolijos įstatymų išleidimas duodąs atsilyginimo gvaranciją. Bet tų įstatymų išleidimas pasirodęs jau Karaliaučiaus bylai užmegstai esant.

Dėlei tokio prokuratūros išsitikėjimo žodžiams Maskolijos atstovo Berlyne, kilo aštrūs užpuolimai ant prokuratūros netik iš pusės apginėjų, bet ir iš pusės presos, kuri su pasityčiojimu tą procesą vadino „Russen-Process“, „Zaren-Process“. Todėl noroms nenoroms turėjo išeit į eikštę kitoki proceso motyvai.

Prokuroras drs Schütze, motyvuodamas bylos užmezgimą, pasakė:

„Apginėjai užmėtinėja, kad nėra atsilyginamojo ryšio. Bet jau pačioj pradžioj Maskolijos pasiuntinys vardu savo vyriausybės tai užtikrino. Ir kadangi tai padarė Maskolijos vyriausybė, tai to gali pakakti vokiškamjam teismui. Tokios nuomonės yra ir

pašauktieji praktikai ir teoretikai, kaip antai Liszt ir Olshausen . . . Visai suprantama, kad prūsiškoji vyriausybė turėjo apie tai pranešti susidraugavusiai su mumis rusų viešpatystei ir jos užklausti, ar ji norės pasinaudoti tuo atsitikimu ar ne Beto bičiulystei įvykstant turėjo būti apsvarstomi ir viešieji interesai, ir tai ne tik Vokietijos, bet ir Maskolijos. Jeigu jūs reikalautumėt, kad čia būtų apsvarstinijami tik Vokietijos reikalai, tai turiu paakinti, kad priešingos viešpatystei idejos yra internacionališkos ir jos gali lengvai persikelti ir į kaimyniškąją šalį — Vokietiją . . . Įvedimas demokratiškosios respublikos Maskolijoj didei atsilieptų ir Vokietijos politiskame gyvenime . . . Degant mano kaimyno namams ir maniejie pasijunta pavojuje besą.“

Prokuroro pag. drs Caspar atsiliepė:

„Motyvuojant novelę prie vokiškosios bausių knygos, yra pasakyta, kad nusprendimai, kurie pirma reikalavo savitarpinių sutarimų, dabar jau nebesutinka su tautų tiesomis. Kiekviena vyriausybė, baudama tokius savo valdinius, kurie konspiruoja prieš svetimą viešpatystę, ginapodraug ir savo interesus. Prie tokių išvadžiojimų reichstagas nepristojo. Bet vėliaus komisijos referentas tarp kitko pasakė: „tiesa, visa eilė viešpatysčių yra padariusios tokias derybas, bet aš žinau, kad yra daug tokių viešpatysčių, kurios visai neįsileidžia į tokias derybas: joms pakanka, jei kiekviename atskirame atsitikime buna tokios derybos padarytos. Beto nemažą turi įtakmę ant viešųjų Vokietijos interesų dalykų stovis Maskolijoj, ne vis tiek, ar absoliutizmas išliks, ar jis sugrius. Be abejonės vilnis revoliucijinio judėjimo gali lengvai prasimušti iš Maskolijos, o ypač iš Lietuvos ir Lenkijos, į Vokietiją, ir per platinimą revoliucijinių raštų jau ir dabar yra ardomi geri santikiai Vokietijos su Maskolija.“

Pirmsėdis pasirodė esąs tokios pat nuomonės, sakydamas: „vilnis revoliucijinio judėjimo gali pereiti ir į Vokietiją, kaip tai paprastai atsitinka su visomis pervartomis.“

Šitokia prokuratūros dvasia buvo atgarsiu ne tik ministerijos justicijos pažiūrų, bet ir Vokietijos kanclerio. Prūsų justicijos ministeris, kalbėdamas apie Karaliaučiaus bylą, aiškiai formulavo ministerijos pažiūras tame dalyke, tarydamas: „tua res agitur.“ O kancleris apreiškė valdžios pažiūras prieraše prie žinios, atėjusios iš Maskolijos nuo justicijos ministerijos, sakydamas, kad pakanką užtikrinimo Maskolijos pasiuntinio Osten-Sacken.

Apginėjas Heinemann, nesutikdamas su tokiu motyvavimu apkaltinimo, pasakė:

„Jeigu Vokietijos vyriausybė, pasirem-dama ant panašaus aiškinimo pareikalautų, kad Maskolija apkaltintų savo valdinius, tai Maskolijos teistojai, norėdami remtis ant įstatymų, atsakytų: mes negalime jų kaltinti, nesa atsiliepimas pasiuntinio yra priešingas įstatymams, ant kurių mes privalome remtis. Prokuratūra aiškina užtikrinimą savitarpinės pagalbos neteisingai, tas aiškinimas visai nesutinka su mūsų įstatymų dvasia. Tę įrankis savitarpinės pagalbos apsiereiškia kaipo politišką įrankis. Tę matyt tik troškimas apginti savo politiškąjį surėdymą ir tarytum sakyte sako: jeigu tu to nori, tai aš gysiu tavo interesus, bet tu turi ginti mano interesus. Dvasia kalbos prokuroro pagelbininko, norinčio pavaldinius savo šalies *à tout prix* nugabenti į kalėjimą, nėra tai dvasia įstatymų. Vokietijai visai ne svarbu, koks yra politiškąs surėdymas svetimoj šalyj . . . Bet prokuratūra gal man užmesti, kad pasiuntinys užtvirtinęs apkaltinimą varde savo vyriausybės, o kadangi vyriausybė tą pat reiškia, ką caras, todėl vieno apreiškimo vyriausybės gali pakakti nutildymui įstatymų reikalavimo. Kad toks aiškinimas yra klaidingas, liudija ne tik atsiliepimas Maskolijos žinovų, bet ir perskaityta čia nuomonė Engelmano, „autoriaus Viešpatystės tiesų vadovo“. Jis sako, kad žodžiu apskelbti paliepimai negali prašalinti vertybės raštų įstatymų. Ak ir Maskolijoj koks nors įstatymas gali būt panaikintas tik tokiu pat būdu, kokiu jis tapo įvestas, pvz. „ukazą“ per „ukazą“. Žodžiu, apskelbti caro paliepimai neturi vertybės, ir esą uždrausta juos pildyti, juo kad absoliutiškoje viešpatystėje vyriausybės organai linkę yra indentifikuoti save su viešpatystės galva¹⁾ Z-s.

Iš mūsų laikraščių.

1 d. gruodžio (n. s.) pasirodė Peterburge „literatūros, mokslo ir politikos sąvaitinis (nedėlinis) laikraštis su iliustracijomis“, vardu „Lietuvių Laikraštis“ in 4° pp. 10²⁾.

Įžengiamamjame straipsnyj Redakcija žada „suteikti daugiau žinių iš politiškojo ir viešojo mūsų Viešpatystės gyvenimo“, iš Europos, „tolimojo pasaulio“ ir ypatingai iš mūsų krašto, iš mūsų miestų, miestelių ir sodžių ir trokšta būti „mūsų krašto reikalų

¹⁾ Žinios šiam straipsniui paimtos iš „Vorwärts“ ir „Königsberger Volkszeitung“. Laikraščiuos tos žinios nesistematizuotos, todėl šis-tas įdomaus galėjo likt ir neužtėmyta. Z-s.

²⁾ Adresas: St.-Petersburg Ekaterininskij kan. Nr. 10.

išreiškėju, mūsų gyvenimo atspindžiu“, su-
prast mūsų gyvenimo reikalus ir juos užga-
nėdint, prašalint jo ydas“, nori tarnauti „ne
atskiram kokiam luomui, bet visūmenei“...

Straipsnyje „Saulutė ir mums užtekėjo“
pasakyta: testovi rimtai mūsų „Lietuvių Laik-
raštis“, kaip drąsus šarvuotas kareivis ant
sargybos mūsų lietuviškųjų šventenybių, mūsų
prosenelių kalbos, mūsų tautos tiesų, mūsų
tikėjimo“.

Feljėtone „Nemiršamosios kanklės“ ap-
rašyta, kaip tapo palaidotos vaidelioto „ap-
auksuotos kanklės“ ir kaip jos pagaliaus at-
gijo. „Galingais, karštais, pilnais ramios
melodijos balsais gaudžia užsilikus po kru-
vinam mūšiui vienintelė styga: karšta tėvynės
papročių ir prigimtosios tautos praeities
meilė“.

Rimtame straipsnyje „Lietuviškųjų raidžių
klausimas“ trumpai nurodyta istorija lietu-
viškosios literatūros, priežastis spaudos už-
draudimo ir priežastis panaikinimo spaudos
uždraudimo.

Tai yra svarbiausieji raštai, patalpinti
Nr. 1-am „Lietuvių Laikraščio“. Beto yra
juokingas paveikslėlis „Krikštynos“, žinios iš
Lietuvos, apie karę, „valdžios veiksmus“,
teismų kronika etc.

Rašyba naujoji, kalba gana gryna, su-
prantama, tekstas aiškus, popiera gera.

Klaidų mes labai mažai pasergėjom, bet
visgi pasergėjom.

Pradžioj pasakyta: „Spaudai mums leidus,
pradedame naują erą, stodami į kultūros
darbą ant lygių su kitomis tautomis tiesų.“
Mes pasakytume ne „spaudai mums leidus“,
bet „spaudai leistai esant (= spauda yra
leista), arba „valdžiai mums spaudą leidus“
(= valdžia spaudą leido), nes ne spauda
ką nors leido, tik spauda tapo mums val-
džios leista. Ar mūsų kultūros darbas galės
būt vedamas „ant lygių su kitomis tautomis
tiesų“, apie tai reikia didei abejoti: mūsų
tauta da tebevaldoma išimtinėmis, Muraviovo
įstatymomis, tiesomis, ir visiems mums dar te-
beskamba ausise nesenei išleistas įstatymas
apie susiaurinimą pirkimo žemės mūsų krašte.
Prie išimtinių tiesų negali būt kalbos apie
kultūros darbą „ant lygių su kitomis tau-
tomis tiesų“, nekalbant jau apie tautas, gy-
venančias užsieniuos.

„Straipsnyj „Lietuviškųjų raidžių klau-
simas“, p. J. M. parodęs didelį augimą lite-
ratūros nuo 1882 (? 1883. Red.) iki 1903 m.
daro tokią konkluziją: „galima drąsiai pa-
sakyti, kad uždraudimas lietuviškųjų senovės
raidžių ne mažai prisidėjo prie mūsų raš-
liavos augimo ir išsilavinimo.“ Toks aiški-
nimas priežasčių augimo ir lavinimos mūsų

raštenybės mums išrodo didei originališku
ir keistu. Jei uždraudimas spaudos buvo
mums pragaištingas (o tai pripažįsta ir pats
autorius), tai galima kalbėti begu tik apie
sulaikymą „mūsų rašliavos augimo ir išsila-
vinimo“, o ne apie „prisidėjimą“ prie jos
augimo

Bet tos vietos nė maž nenustelbia malo-
naus įspudžio, kurį daro Nr. 1. „Lietuvių
Laikraščio“. Velyjame savo jaunam draugui
laimingos kloties. Red.

„Vilniaus Žinios“, pirmasis lietuvių dien-
raštis, Nr. 1, Gruodžio 10 d., Vilnius, Anta-
kalnių gatvė, 6.

Ir dienraščio išleistuvė ir redakcija džiau-
giasi sulaukosios lietuviškos spaudos ir dė-
kingos yra „visiems tiems, kurie yra prisidė-
ję prie to darbo, per kurį mes šiandien
spaudą turime“. Išleistojas p. P. Vileišis
prašo „V. Dievą, idant anas teiktųsi mūsų
(kurie ta spauda naudosis) protą apšviesti,
idant Anas mus doros ir teisybės keliais
vestų“ . . . Redakcija savo straipsnyj „Mūsų
šventė ir mūsų rūpestis“ dieną išleidimo
„Vilniaus Žinių“ vadina „ižymia“, „nepapr-
sta“, „šventa“; ta diena „teip daug sukelianti
visokių klausimų“, joguei nežino redakcija,
„nė nuo ko toji šventė pradėti“ . . .

Apie „Vilniaus Žinių“ programą redak-
cija kalba apskritai: sako, kad jai „visuomet
rupėsiąs Lietuvos apšvietimas, gerovė ir
laimė“, kad reikėsia „nešti mokslas tę, kur
jo labiausiai reikalaujama“, kad pirmiau-
siai ji atsižūrėsianti „į Lietuvos ūkininkus,
į artojus ir lauko darbo žmones; tiesiok sa-
kant į „žmones“ ir į jų reikalus, paskui ir
į kitus Lietuvos gyventojus“; „viso darbo
pakrypimas į šią ar į tą pusę pareisiąs ir
nuo to, kas bus dienraščio skaitytojais“ . . .

Iš to matyt, kad „Vilniaus Žinių“ redak-
cijai labiausiai rūpi sodiečių dalis, sodiečių
apšvietimas, jų reikalai. Bet kokį žada teikti
jiems apšvietimą, kokius jų reikalus stengsis
aprūpinti, redakcija nepasako.

Žinios politiškos su telegramais užima
daugiau, kaip 1 puslapį. Veik vieną puslapį
užima originališka novelė „Verpetai“. Beto
yra „Keli žodžiai apie pienininkystę“, „Prekės“
javų, daržovių, naminių gyvulių, pašarų, mai-
sto, kuro ir kitų ūkio produktų, iš „Rusų
laikraščių“, „Atbalsiai“ yvarios žinios ir kt.

Kalba gera, rašyba naujoji, vietomis už-
einamos korektūros klaidos.

Pirmasis numeris matyt ant greitųjų su,
statytas ir išleistas.

Platesnę recenziją parašysime kitąsyk-
peržiūrėję daugiaur numerį.

Mēs teipgi džiaugiamės išvydę pirmąjį Lie-
tuvos dienraštį ir suprantame, kad pradžia

darbo ir redakcijai ir išleistuvei suteikia daug netikėtų kliučių ir painių. Velijame naujam savo draugui laimingos kloties ir pakaktinai išgalės svarbiam darbui atlikti.

„Lietuvoj“ Nr. 35 p. K. Rutkus straipsnyje „Mūsų pirmžengystė“, kalbėdamas apie silpną tarpimą draugystės „Auszros“, nurodo tūlas priežastis „Auszros“ nepopuliariškumo: 1. nežinia esą kas gauna stipendijas, 2. nėra gvarancijos, ar gauna stipendijas tikrai reikalaujantieji ir ant pašalpos užsitarnavę.

Straipsnio autorius reikalauja bent nurodymo pseudonimų tautos raštininkų ir jų atliktų ant tėvynės dirvos aukų.

„Motinėle“ šelpiant vieni Amerikos lietuvius. („Lietuva“ Nr. 36.)

„Lietuvoj“ spauzdinamas yra naujas veikalas „Paėjimas organiškojo svieto“ pagal Bitnerį.

Dėlei p. Berželio straipsnio¹⁾.

Duodu ne atsakymą p. Berželiui, o trumpą tik paaiškinimą dėlei jo straipsnio.

Kodėl neatsakau ant p. Berželio „užmetimų“, kurių nemaža jis padarė man savo straipsnyje, išpuola nors keliais žodžiais paaiškinti. Pirmą, nėsu su p. Berželiu vienos partijos žmogus, todėl ir jo nuomones tam tikros partijos taktikos klausimuose kritikuoti atrandu, kaip pašalietis, už bereikalinga. Pagaliau, mano nuomonė tame dalyke ir taip žemiaus paaiškės, kuomet aš pasiteisįsi dėlei savo straipsnio, taip smarkiai, kaip skaitytojas matė, p. Berželio sukritikuoto. Antra, nemėgstu visai (toks jau žmogus!) tuščių ginčų, kurie daugiaus užsima mažmožiais — ir tai labai žemos rūšies: neišrodytais prikaišiojimais, negudriais pasityčiojimais. Panašių dalykų rimtesni rašytojai nebevartoja jau savo darbuose . . . Galų gale, p. B-lis spaudos leidimo klausimą, pataisydamas mano „neaiškųjį protaismą“, taip „išaiškino“ ir prie tokio išvedimo priėjo, kuris galėtų tik būti, mano nuomone, konstatuotas kaip tam tikras faktas, tinkamas p. B-lio charakteristikai, o kuris jokiu būdu negali reikalauti rimtesnės diskusijos.

Po tų kelių žodžių prieinu prie paties dalyko.

Didžiausias, kaip rodos, p. B-lio padarytas man užmetimas tas yra, kad aš perdrašiai ir persmarkiai užpuolęs jo „poli-

tikus“ ir be pamato išvadinę juos (horribile dictu!) — išgamomis. Tą apkaltinimą jis dar pastiprina, duodamas man aiškiai suprasti, kad tai esąs, girdi, stačiai — „dergimas“, „koliojimas“! . . . Iš to galiu tik spręsti, kad smarkumo ir drąsumo (bent prieš mane) p. B-liui teipgi nestinga . . .

Prisieina vienok bent kiek pasakyti apie patį žodį „išgama“, nes išėjo, kaip matau, nesusipratimas. Dalykas toks, kad tas žodis, kaip gavau žinoti, kai-kuriose Lietuvos vietose yra žmonių, iš tikro, vartojamas kaip koliojimo žodis. Rašydamas savo straipsnį apie „spaudos atgavimą“, aš to viso neatsiminiu. Nereikalauju, turbūt, ir aiškinti, kad kolioties savo straipsnyje aš nėkiek nežadėjau ir nenorėjau. Galiu tik pasigailėti, kad tokia negera mintis galėjo p. B-lio galvoje ir užgimti. Man rūpėjo tik, konstatuojant tą, iš tikrų, žemą tam tikrų lietuvių pasielgimą, pavadinti pačius kaltininkus tam tikru, paties darbo vertu, vardu. Aš radau, jog tokiems vyrams, iš atžvilgio į mūsų kovos taktiką su absoliutizmu (čia tai ir pasirodė didžiausias mudviejų su p. B-liu nuomonių skirtumas, kaip pamatysime toliaus), ir pritinka geriausiai „išgamų“ vardas. Supratau gi aš rašydamas ir pavartoju tą žodį visai ne kaip koliojimo žodį, bet ir tik — etimologiškai.

Teip tą žodį supratęs, aš ir pavadinau tuos „politikos“ vyrus išgamomis, nes jie, mano nuomone, tokiu savo viešu ir žemu pasielgimu, pradėdami „su valdžia politikuoti“ ir eiti, kaip pats p. B-lis sako, „su ja geruoju“, parodė tik aiškiai savo politiską atsisiskyrimą iš kovojančių eilių, savo renegacija. Tokie darbai ne tik yra „netikę“, bet dar yra, mano nuomone, biau rūšis ir pragaištingi, nes, paikindami minią, jie tamsina ir temdina vien kart politiską jos sąmonę. Pagaliau, kas „eina su valdžia“, tas eina juk, kad ir nestačiai, vien kart ir prieš mus! Tokie darbai turi savo vardą, ir jie privalo būti drašiai ir viešai, nežiūrint jokių kaltininkų ar jų advokatų nurodomų motyvų kokiems paljatyvams išgauti, — tuo vardu ir vadinami.

Turi gi būti čia kokia riba, toliaus kurios negalima eiti, turi būti kokia absoliutiška norma! Kiekvienas, tikrai kovojąs, o ne „politikaująs“, su absoliutizmu, privalo pripažinti tą normą ir pildyti ją. Priešingai gi, — tenekaukia jeremijadų žmonėms, jei kas jį tikru vardu už jo darbus vadina! . . .

P. Berželis, stengdamas užtrinti nesmagų įspūdį, kokį padarė minėtas mano straipsnis tarp taikesnių demokratų ar liberalų, aiškina man (kaip aiškino, skaitytojas matė) to pasielgimo motyvus nurodydamas įvairų savo „kareivių“ padėjimą! . . .

¹⁾ Šis paaiškinimas tapo mums prišūstas drauge su p. Berželio straipsniu, kurį mes buvome nusiuntę ponui *Impr.* ir jo prašę atsiliepti. Dėlei tūlų šio paaiškinimo vietų jo atspauzdinimas tapo užvilktas, o p. Berželio straipsnis „Dar dėlei spaudos atgavimo“ tapo atspauzditas drauge su mūs atsiliepimu „Varpe“ Nr. 11 pp. 155—158. *Red.*

Jei kokią naudą man ir atnešė p. B-lio aiškinimai apie jo „karūmenę“ ir jos taktiką, tai tą tik negut, kad šiek-tiek supratu jo pažvilgi, iš kurio jis žiūri apskritai į politiškąją kovą ir iš kurio jis žiūrėjo teipgi, suprantama, ir į mūsų čia apkalbamą atsitikimą.

Kiekvienas žmogus turi šiokią ar tokį savo pažvilgi, iš kurio jis žiūri į aplinkinį prigimimą, į žmones, į tam tikrus gyvenimo faktus ir tt. Tai neatmetama ir visiems žinoma teisybė.

Turiva, suprantama, ir mudu su p. B-liu tam tikrus pažvilgius, kurie, kaip žinoma, atsako tai visūmenės sluogsnio psichologijai, kurio reikalus atstojava.

P. Berželis, kaip matė skaitytojas, nėra nepermeldžiamosios kovos šalininkas, — jis jos baukštos: o gali kartais daugiau pralaimėti, negu laimėti! Jo reikalai spiria jį prie svyravimo. „Jis bevelytų aukso vidurėlio laikyties. Jo „kovos“ taktika visai todėl suprantama; jį neatmeta nė „politikos“, nė... papirkimų.

Mano gi kova su absoliutizmu kitokia. P. Berželis pavadino ją nepermeldžiamą kova. Ir visai teisingai. Tas visūmenės sluogsnis, prie kurio ir aš skaitaus, seniai jau „politiką“ atmetė ir išbrėžė iš savo programo, kaipo netikusią svajonę, o vietoj jos, kaipo tikriausią ir išmėgintą įrankį savo gyvenimui pasitaisyti, įsirašė nepermeldžiamą kovą su visais savo išnaudotojais, nes nustoti toj kovoje tegali tik belaisvės ir vargo retėžių, o laimėti — visa.

Tiek teradau už reikalinga paaiškinti, dėlei p. Berželio straipsnio, savo padėjimą pajudintame klausime. Ir iš to, kas tapo mano pasakymu, bus aišku, rodos, kodėl mudu su p. Berželiu pažiūrėjova į vieną ir tą-pat faktą kiekvienas kitaip ir kodėl negalėjova vienodo sprendimo apie jį ištarti. *Impr.*

Žodis į „Ūkininko“ globėjus.

Kaip vienam iš sandarbininkų, gerbiamas „Ūkininko“ redaktorius yra parodęs man visą medegą, kurią ans turi šio numerio prirengimui.¹⁾ Nusistebėjau pamatęs, kaip mažai tos medegos ir kaip silpna ta pati medega, iš kurios štai reikia numerį sustatyti. Keletas metų atgal aš su džiaugsmu apskaitinėjau atsiradusius naujus „Ūkininko“ sandarbininkus ir tariau sau, kad tolymesnis šio laikraščio augimas yra visai neabejotinai, o dabar... Klausiu, kas gi bus toliaus? „Toliaus, atsako p. redaktorius, „priseis iš-

leidinėti po du numeriu į vieną, o pagaliaus gal visai apstoti išleidinėjus. Beje, Tamista gal girdėjai, jog ir patį „Ūkininko“ išleistojai yra nutarę nuo busiančių metų „Ūkininko“ nebeišleidinėti ir pasilikti tik prie vieno „Varpo“.²⁾ „Toku būdu“ — su nerimaščiu užbaigė p. redaktorius — „mės atšvesime 15-metines „Ūkininko“ sukaktuves ir paskui... mirsime“. Nuo tų žodžių man net šilta pasidarė. Nors žinau, jog šią naujieną pranešdams suteiksiu dvasišką smūgį ne vienam, kursai dirbo „vardan tautos labo, tiesos ir laisvės“, kursai tikrai „Ūkininką“ yra pamylėjęs, vienog prašau p. redaktoriaus duoti vietą šiam žodžiui. Težino apie tai, tejsideda į širdį tą naujieną visi „Ūkininko“ globėjai, t. y. visi tie, kurie šelpė jį savo raštais, su pamėgimu skaitė ir platino jį tarp kitų savo brolių. Nuo jų tai, nuo tų globėjų ir pridera paskutinis nutarimas, nes atsiradus jų didesniai skaitliui, manau, ir patį išleistojai neturės tiesos atsakyti nuo tolymesnio to laikraščio išleidimo, bent neturės jokio pasiteisinimo... Todėl jūs visi, kurie šiandien pagailot globos savo laisvės laikraščiu, ar tai delto, jog nuilšė kasdieninėj kovoje už savo būvį užmiršote apie kitos kovos svarbumą, ar tai dėlto, jog jūs širdise atsirado kokia ten kirmėlė, kuri vis graužia ir baigia naikinti pražyodusius jausmus laisvesnės ir geresnės ateities, ar pagaliaus dėlto, jog ir visus jus, kaip nemažą eilę ir kitų mano viengenciu, apima koksai tai snaudulys, ar ta prakeikta tinginysta, kuri lapoja ir žydi, ant visai nejudintų tautos dirvonų, sakau, jūs visi globėjai, iki da nevelu atsibuskit ir nedaleiskit mūsų tautai išvysti skaudžiausių pakasynų, kokios tik gali būti, o tai pakasynų jos laisvės laikraščio, kurias atlieka jos nuilšę arba sugingę vaikai... .

Žinau, jog vienu šauksmu nieko negelbėsiu. Susipraskime. Tūlas man pasakys: „Kas gyvasties nėra vertas, tas tur žūti ir leisti vietą kitiems gyventi, „Ūkininkas“ buvo laikraščiu netikusiu, ar tai dėlei savo turinio, ar tai dėlei jo vedimo, ir todėl nėra ko dejuoti.“ Bet ar gi jau teip?

Daleiskime, jog tas laikraštis buvo netikusiu, jog ans nemokėjo pajudinti klausimų, kurie šiandien labiausiai rūpi žmonėms arba kelia tokius klausimus, kurie veik niekam nerūpi arba su išrišimu kurių nieks nesutinka.

Jeigu teip, tai kodėl gi nieks iš „Ūkininko“ globėjų nepasirūpino pajudinti labiaus

¹⁾ Rašyta pradžioj liepos mėn. ir kalbama apie prirengimą spaudon Nr. 7 „Ūkininko“.

²⁾ Archyve apie tą dalyką jokių žinių nėra.

užimančius visūmenę klausimus, kodėl nieks neprieštarauja prieš išrišimą klausimų, kurie šiandien kai-kurių rašytojų yra daromi. Manau, jog išleistojai yra įkūrę tą laikraštį ne sau bet visūmenei ir todėl teisingam balsui tos visūmenės negalėjo juk būti uždedama kokia ten cenzūra. Advėniai, teatsiranda daugiaus kritikos, kaip pačio turinio, teip ir pačios taktikos jo vedimo ir, tikiuos, „Ūkininko“ redaktorius atras vietą kiekvienam balsui.

Tokia kritika ypač būtų žingeidų išgirsti šiandien, nes jeigu jau būtų lemta persiskirti su „Ūkininku“, tai bent būtų žinia, dėlėi ko teip tapo padaryta, dėlėi ko tas darbas, kursai štai jau gangreit penkioliką metų yra išleidžiamas, turėjo žūti. Tokia kritika būtų didžiai brangiu nurodymu tolymesniems darbams mūsų tėvynainių, kurie gal nenuleis rankų, atlikę tas pakasynas.

Parvežėdams senuosius „Ūkininko“ numerius, šiandien matau tai šen, tai ten patilpusias nuomones, išsireiškimus, su kuriais aš nesutinku, prieš kuriuos galėčiau šį bei tą pasakyti. Mačiau tas klaidas ir pirmiaus, vienog tylėjau, kaip ir visi gal kiti, manydams sau vienas, jog ar tai redaktorius neužmatė, ar tai gal koksai apsirikimas, o gal pagaliaus ir aš klystu. Ko ten man kišties? Žodžiu, dariau teip, kaip gal daugumas darė, kaip daro kiekvienas tinginys, kursai tingi pamislyti. O redaktorius tuo tarpu ką gali žinoti, ko trokšta ta visūmenė, jeigu ana tyki ir rami, tarsi tas vanduo tvenkinij, o patįs rašėjai elgias, kaip tikros žuvelės to vandens: parašys kokį raštelį pasius į redakciją, o paskui, plumbt į vandenį, ir žinok tu, žmogus, ko nori tos žuvelės ir kada jos vėl pasirodys.

Bet yra da ir kiti atsiliepimai, kurie kitaip skamba. Prisipažįsiu, jog jie suteikia man daugiausiai neramumo. Tūlas man taria: „Tamista sakai, reikia rašyti, reikia kritikuoti. Bet ką gelbės tas rašymas? Buvo juk ir geresni už mus, kurie rašė, kurie nurodinėjo klaidas. Pagaliaus ir męs rašėme, bet iš to vis niekai neišėjo: mūsų žodžių nė klausyti, nė talpinti nenor“. Toksai atsiliepinimas baisiai svarbus ir būtų svarbu žinoti, kas ir kada ką rašęs.

Žinoma, rašymas rašymui nelygus. Gal būt buvo ir kitoki patarimai, kokius prisėina išgirsti. Sako: jūsų deviza „vardan labo tautos, tiesos ir laisvės“ niekam netikusi. Išsirinkit verčiaus kitą, arba „vardan didesnės kunigų pagarbos ir tikėjimo“ arba „vardan

nuskriaustų brolių darbininkų laimės“ arba pagaliaus „vardan didesnio išsiplatinimo ūkiškų padarų“. Kaip ten neišrodytų keistais tokie patarimai, vienog ir juos reikėtų paguodoti, (ar tuščią patarmę? *Red.*) kaip visūmenės balsą ir juo tas balsas rimtesnis, juo labiaus ans vertas tikro paguodojimo. Slėpti tokių balsų negalima, nes tik tuo vienu keliu tegali išsidirbti platesnė visūmenės sąmonė. Redaktorius gi, kursai teip elgtusi, panašautų į tą netikusį kapelmeisterį, kursai įvairius savo orkestros instrumentus panorėtų užvaduoti vien tik tinkančiu jam smuiku... Teip nėra ir teip negal būti, nes tuomet ištikro orkestros muzika būtų netikusi... Vėlyčiau, kad šiuos žodžius mano patvirtintų artymiausioji ateitis.

8. VII. 04.

Vanagėlis.

Atsakymai.

A-s. Mums rodos, būtų nepraktiška rinkti etnografinės liekanas ir siųsti jas į svetimas rankas, neturint gvarancijos, kad tie daiktai nepražūs. Gal da sykį apsvarstytumėt tą klausimą su patyrusiais žmonėmis.

Valkatai. Męs talpiname tik antrąją straipsnio dalį; pirmąją dedame archyvan.

Birbynei. Taps sunaudota. Meldžiame daugias.

Žemaičiai. Męs laukiame, kad L. D. P. programa apdirbtų. „Varpo“ sandarbininkai per viešą diskussiją. Partijos principai ir reikalavimai gali išsiaiškinti teipgi berašant ir besvarstinėjant įvairius aktuališko gyvenimo klausimus. Tuo tarpu mums, matyt, truksta spėkų ne tik teoretiškiems bet ir aktuališkiems klausimams svarstinėti.

K. G. Apie rubežių tarp lietuvių ir baltgudžių (Karskio) taps sunaudota. Būtų buvę mums geriau, gavus tą raštelį išversta į lietuvišką kalbą.

Prisiųsti Redakcijai nauji spausdiniai.

Pasiskaityk, skriaudžiamas lietuvi. Išleista jaunųjų Tėvynės mylėtojų įstanga. 1904 m., pp. 30 vid. 8°.

Dvi moteri. Kaip kas išmano, teip save gano. Drama iš trijų veikmių. (Atspausa iš „Varpo“.) Prekė 10 kap. 1904 m., pp. 47 in 8° min.

P. M. Naujas kalendorius 1905 metams. Tilžėje 1904. Metas 3čias, pp. 106 vid. 8°.

Apuokas. Kovoje už laisvę. Drama trijuose veiksmuose. Prekė 10 kap. Londone 1904. L. S. D. P. išleista, pp. 20 vid. 8°.

K. Kautsky. Prie žydų klausimo. Vertimas iš vokiško. Prekė 5 kap. Londonas 1904. L. S. D. P. išleista, pp. 16 in 8° min.

TURINYS.

Metams baigiantės. — Ar tautystės pamatu gali būti vieni tik materiališki reikalavimai. *Kukutis.* — Yvairūs balsai. *Valkata.* — Zemstų atstovų balsas. Vertė S. Z. — Maskolija prieš Europos teismą (pabaiga). *Z-s.* — Iš mūsų laikraščių. — Dėlei p. Berželio straipsnio. — Žodis į „Ūkininko“ globejus. *Vanagėlis.* — Atsakymai.

Redakcijos ir Administracijos adresas: M. Saunus, Tilsit, Ostpreussen, Fabrikstrasse 27.

Atsakomasis Redaktorius: J. Lapinas. — Spaudinta pas Otto v. Mauderode, Tilžėje.